

ایران

آرزو مستأجر حقیقی
عکس‌ها: حامد امیر نژاد
پریساجف‌های

ماه رمضان به اعتقاد هوشنگ جاوید سرشار از آیین‌های موسیقایی کهن ایرانی است

نواهای بندگی

وقتی پیشنهاد می‌شود از موسیقی رمضان بنویسم، بلافاصله یاد فیلمی می‌افتم که سال گذشته دیده بودم؛ فیلم نوجوانی ریز جثه که دهلی را حمایل شانه کرده و نصف شبی در خیابان‌های خلوت تربت‌جام دهل می‌زند تا مردم برای صرف سحری از خواب بیدار شوند. صدای آن دهل نوازی در سکوت شبانه هنوز توی گوشم است. به خاطره‌های خودم رجوع می‌کنم که همه‌شان در کلانشهر زادگاهم شکل گرفته‌اند. چند بار با دور تند دوران کودکی و نوجوانی‌ام را مرور می‌کنم، اما خاطره خاصی از نواهای گذشته رمضان به ذهنم نمی‌رسد. تنها همان مناجات‌های روح‌بخش پیش از سحر و افطار به یاد می‌آید که هر ساله از رادیو و تلویزیون پخش می‌شود.

سراغ مادرم هم می‌روم تا شاید خاطره‌ای متفاوت از نواهای رمضان در ذهنش مانده باشد.

او هم دفتر خاطرات زندگی‌اش را مثل من با دور تند ورق می‌زند و چیزی نمی‌یابد. درمی‌یابم که ما در کلانشهرها، چندین دهه است که از موسیقی رمضان تهی شده‌ایم و اگر در پی نشانه‌هایی از این موسیقی هستیم، باید در جای دیگری از آن‌ها سراغ بگیریم...

سرانجام مادرم صحبت‌های پدر بزرگ مرحومم را به یاد می‌آورد. پدر بزرگم برای دخترش تعریف کرده که دهه‌ها قبل وقتی ماه رمضان می‌رسیده، در هر آبادی یکی از اهالی که صدای خوبی داشته، بالای پشت‌بام می‌رفته، سازی می‌نواخته و با صدای بلند مناجات‌خوانی می‌کرده تا مردم برای سحر بیدار و مهیا شوند.

اگر شما هم به سراغ ریش سفیدهای فامیلان بروید، خاطره‌های دلنشینی از آیین‌های روزه‌داری در گذشته به یاد دارند تا برایتان نقل کنند؛ آیین‌ها و سنت‌هایی که با توجه به فرهنگ و زبان، در هر منطقه جغرافیایی کشور تفاوت‌هایی دارند و شاید اکنون فقط موسیقی و نواهای شورانگیزشان در خاطره‌ها مانده باشد.

در این میان «هوشنگ جاوید»؛ پژوهشگر حوزه موسیقی نواحی و آیینی، به

سراغ تحقیق درباره موسیقی آیینی رفته و پس از افزون بر یک دهه بررسی و پژوهش، واژه ترکیبی «موسیقی رمضان» را مطرح کرده است. این پژوهشگر پیشکسوت بر اساس نتایج این تحقیقات میدانی در سطح کشور، نخستین کتابش را با عنوان «موسیقی رمضان در ایران» نوشته که در سال ۱۳۸۳ توسط مرکز موسیقی حوزه هنری و نشر سوره مهر منتشر شده است.

چاووش خوانان به پیشواز رمضان می‌رفتند

استاد جاوید معتقد است: در ایران، ماه رمضان همچون یک موجود زنده دیده می‌شود. موجودی که می‌آید و می‌رود و برای آمدنش آیین‌های استقبال از رمضان شکل گرفته که همان پیشواز گفته می‌شود.

«چاووش خوانی» از جمله آیین‌های موسیقایی پیشواز رمضان، ماه عبادت‌های عاشقانه، نیایش‌های عارفانه و بندگی خالصانه است. این آیین سه روز مانده به رمضان در استقبال از این ماه پرفضیلت برگزار می‌شده؛ چنان که یک یا چند نفر به خیابان‌ها و گذرها می‌آمده‌اند، پرچمی بر دوش داشته‌اند، آواز سر می‌داده‌اند که رمضان در حال آمدن است.

پیشواز خوانان یا چاووش خوانان، خبر فرارسیدن رمضان را با توجه به اینکه در آن زمان جامعه ایران دانش تقویم‌شناسی چندانی نداشته و همه مردم از گذر روز و هفته به ویژه ماه‌های قمری آگاه نبوده‌اند، در محلات اعلام می‌کرده‌اند.